

An Analysis of the Individual and Social Dimensions of the Effectiveness of Quranic Recitation from the Perspective of the Supreme Leader Ayatollah Khamenei *

Mohammad Hossein Rafiei ¹ and Khadijeh Hosseinzadeh Bardaei ² and Homeira

Abolfazli ³

Abstract

According to religious teachings, reciting the Holy Quran has various effects on various aspects of human life. Discovering and deducing these effects from religious sources play a crucial role in promoting and fostering the culture of Quranic recitation in society. Ayatollah Khamenei, a prominent Islamic scholar, has shown particular interest in both promoting the culture of Quranic recitation and exploring its effects. In numerous speeches and sessions held during his leadership, he has emphasized the special importance of Quranic recitation, introducing desirable recitation aligned with Islamic standards and enumerating its criteria and individual and social impacts. This article employs a documentary method with an analytical and descriptive approach to examine the impact of Quranic recitation on human life from the viewpoint of Imam Khamenei. One of the research findings is that, according to him, “the best recitation” is one that not only affects the individual but also proves influential on the listeners. “Submission and humility of hearts,” “greater affinity with the Quran,” “deepening of spiritual essence,” “assistance to contemplation,” “increase in insight,” “worldly and otherworldly happiness of humans,” and “enhancement of faith” are among the individual effects. Social effects include “solving social problems and challenges,” “laying the groundwork for implementing Quranic teachings,” “attracting non-Muslims,” and “uniting Islamic countries.”.

Keywords: Quranic Recitation, Impact of Recitation, Influential Recitation, Imam Khamenei, Affinity with the Quran, Heartfelt Humility, Recitation and Problem-Solving.

*. **Date of receiving:** 29/12/2022, **Date of approval:** 10/12/2023.

1. Assistant Professor at Al-Mustafa International University, Qom, Iran: mohamadhosein_rafiei@miu.ac.ir.

2. Researcher in the Field of Quranic Interpretation and Quranic Sciences at the Institute of Islamic Studies of Hazrat Zeinab (S.A) and Lecturer at Bint al-Huda Institute, Qom, Iran: Hosinzadeh110@gmail.com.

3. Level 4 Student, Lecturer of Translation, Interpretation, and Quranic Recitation at the Women's Seminary and University, Qom, Iran (Corresponding Author): h.abolfazli48@gmail.com.

تحلیل ابعاد فردی و اجتماعی اثر گذاری قرائت قرآن از دیدگاه مقام معظم رهبری *

محمد حسین رفیعی^۱ و خدیجه حسین زاده باردئی^۲ و حمیرا ابوالفضلی^۳

چکیده

بر اساس آموزه های دینی، قرئت قرآن کریم تأثیرات مختلفی در ابعاد گوناگون زندگی انسان بر جای می گذارد. کشف و استنباط این تأثیرات از منابع دینی نقش مهمی در گسترش و فرهنگ سازی امر قرائت در میان جامعه دارد. از عالمان بزرگ اسلامی که هم به گسترش فرهنگ قرائت قرآن در جامعه و هم کشف تأثیرات قرئت قرآن اهتمام ویژه ای دارد، حضرت آیت الله خامنه ای است. ایشان در سخنرانی ها و جلسات متعددی که در طول رهبری خود با جامعه قرآنی داشتند، اهمیت ویژه ای به قرائت داده اند و قرائت مطلوب در تراز اسلامی را معرفی و برای آن معیارها و آثار فردی و اجتماعی بر شمرده اند که در این مقاله با روش اسنادی با شیوه تحلیلی و توصیفی، تأثیر قرائت قرآن در زندگی انسان از منظر امام خامنه ای مورد بررسی قرار گرفته است. از دستاوردهای تحقیق این است که از نظر ایشان قرائت احسن، قرائتی است که در آن هم خود فرد تأثیر بپذیرد و هم قرائتش بر مستمعان اثربخش باشد. «خضوع و خشوع دل ها»، «انس بیشتر با قرآن»، «تعمیق روح معنوی»، «امداد به اندیشه»، «بصیرت افزایی»، «سعادت دنیوی و اخروی انسان» و «افزایش ایمان» از جمله آثار فردی و «رفع مشکلات و معطلات اجتماعی»، «زمینه سازی جهت اجرای آموزه های قرآنی»، «جذب غیر مسلمانان» و «اتحاد ممالک اسلامی» از جمله آثار اجتماعی قرائت تأثیرگذار است.

واژگان کلیدی: قرئت قرآن، اثر گذاری قرئت، قرئت اثرگذار، امام خامنه ای، انس با قرآن، خشوع قلبی، قرائت و رفع مشکلات.

*. تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۰/۱۰ و تاریخ تأیید: ۱۴۰۲/۰۹/۲۰.

۱. استادیار جامعه المصطفی ص العالمية، قم، ایران: miu.ac.ir@ mohamadhosein_rafiei

۲. پژوهشگر رشته ی تفسیر و علوم قرآنی پژوهشگاه مطالعات اسلامی جامعه الزهراء س و مدرس بنت الهدی، قم، ایران: Hosinzadeh110@gmail.com

۳. طلبه سطح چهار، مدرس ترجمه و تفسیر و قرائت قرآن حوزه علمیه خواهران و دانشگاه، قم، ایران (نویسنده مسئول): h.abolfazli48@gmail.com

مقدمه

مسئله قرائت قرآن یکی از مباحث علوم قرآنی که از مباحث مورد بحث اندیشمندان است و آیات و روایات فراوانی این مسئله را مورد تأکید قرار دادند. انس مستمر با قرائت قرآن می تواند انسان خاکی را به مقصود، نزدیک و نزدیک تر نماید. در زمینه هنر تلاوت و قرائت قرآن در گذشته و قبل از پیروزی انقلاب اسلامی بعضی کشورهای از جمله مصر گوی سبقت را از دیگران ربوده و پیشرفت چشمگیری داشتند و ایران در این زمینه بسیار عقب بود، به برکت انقلاب اسلامی رشد قرآنی کشور سیر صعودی به خود گرفت و امروزه به قله صعود رسیده است. یکی از افرادی که به جرأت می توان پیشرفت های قرآنی امروز کشور را مدیون ایشان دانست رهبری معظم انقلاب حضرت آیت الله خامنه ای است. ایشان در این زمینه پا به عرصه عمل نهاد و مانند مشاوران قدرتمند در پیشبرد این مهم همکاری و بسیار تلاش نمودند. مقام عظمای ولایت به عنوان اندیشمندی فرزانه و سیاستمداری قهار به تأثیرگذار بودن قرآن توجه داده و آن را نیاز امروز جامعه بشری دانسته و آن را بهترین وسیله ای می دانند که ظلم ستیزی را به جوامع و ملت ها می آموزد. (بیانات در جلسه اختتامیه مسابقات قرائت قرآن، ۱۳۷۱/۱۱/۰۵). این نوشتار با روش اسنادی با شیوه تحلیلی و توصیفی به بررسی تأثیر قرائت قرآن در زندگی انسان از منظر امام خامنه ای پرداخته است. برای رسیدن به این مهم ابتدا به مفهوم شناسی و سپس به تأثیر قرآنت بر زندگی فردی و اجتماعی و همچنین عواملی که موجب می شود تا قرائت قرآن بر انسان و جامعه تأثیرگذارتر شود مانند: قرائت همراه با معنا و اجرای قرائت به همراه موسیقی و ظرافت های آن پرداخته شد.

۱. پیشینه بحث

در موضوع مورد بحث گرچه منبع ویژه ای که به همه ابعاد این قضیه بپردازد یافت نشد، اما به صورت عام در دو گروه از منابع، به این موضوع پرداخته شد. متون تفسیری و متون اخلاقی تربیتی. غیر از این دو، برخی نگارش ها در سال های اخیر انجام شد که به صورت گسترده تر بر موضوع اثرگذاری تلاوت در فرد و جامعه پرداخته که برخی از این منابع انس با قرآن را از نگاه مقام معظم رهبری نیز مورد کاوش قرار داده اند. اما همانگونه که پیداست، هیچ یک از منابع عام و خاص فوق به صورت ویژه بر موضوع اثرگذاری قرائت بر فرد و جامعه از نگاه مقام معظم رهبری متمرکز نشده اند. در ذیل به اختصار هر سه گروه از منابع را مورد بررسی قرار می دهیم.

الف: منابع تفسیری

از میان تفاسیر، علامه طباطبایی در المیزان ابن عاشور در التحریر التنویر در ذیل بعضی آیات مانند: ۱۲۱ بقره و ۱۱۳ آل عمران یا آیه ۲۰ مزمل و... با استفاده از روایات به این موضوع پرداخته‌اند. همچنین در مقاله «تأثیر قرآن» نوشته سید قطب که در مجله رشد آموزش قرآن، بهار ۱۳۸۴، شماره ۸. در زمینه تأثیر قرآن بر دل مستمعان آمده است که حتی مستمعان غیر مسلمان که با زبان عربی آشنا نیستند در هنگام شنیدن آیات کلام الله تحت تأثیر قرار گرفته و مبهوت تلاوت شدند به گونه‌ای که یکی از آنان اذعان داشت: قرآن دارای آهنگ و موسیقی خاصی است که هیچ زبان دیگری آن را ندارد و شنیدن قرآن را موجب نشاط و اعجاب قلمداد کرد. سایر تفاسیر با رویکرد تربیتی نیز به صورت مفصل از نقش قرآن کریم در زندگی انسان سخن گفته‌اند.

ب: منابع اخلاقی و تربیتی

دومین گروه از منابعی که به اثرگذاری قرآنت پرداخته‌اند، متون اخلاق و تربیت است. به عنوان نمونه، کتاب عده الداعی و نجاح الساعی از ابن فهد حلی، در نقل احادیث مرتبط با تلاوت قرآن، به اثرگذاری تلاوت این کتاب بر جان قاری و مستمع اشاره کرده است. (ابن فهد حلی، ۱۴۰۷، ص ۲۹۱). همچنین کتاب فرهنگ انس با قرآن در موارد متعددی با نقل و تحلیل روایات مربوطه، اثرگذاری قرآنت را مورد توجه قرار داده است. (رفیعی، ۱۳۹۶).

ج: نگارش‌های مرتبط با انس با قرآن

همانگونه که بیان شد، برخی از نویسندگان معاصر، به موضوع اثرگذاری قرآنت در قالب تبیین انس با قرآن و روش‌های آن از منظر مقام معظم رهبری متمرکز شده‌اند. به عنوان نمونه مقاله «بررسی کیفیت انس با قرآن در تحقق جامعه قرآنی تمدن ساز از نگاه مقام معظم رهبری» نوشته مهدی موسوی نیا که در مجله پژوهش‌های تمدن نوین اسلامی، تابستان ۱۴۰۰، سال اول، شماره یک به چاپ رسیده است. نویسندگان در این مقاله با گردآوری سخنان رهبری و تأکید ایشان بر لزوم حاکمیت قرآن در جامعه، به مراحل انس با قرآن از نگاه رهبری در بوجود آمدن جامعه قرآنی پرداخته و تلاوت و تدبر در قرآن را مقدمه و لازمه عمل به آیات در یک جامعه می‌دانند.

یا در مقاله دیگر علی خادمی به «رابطه میزان انس با قرآن و الگوی مصرف در میان کارکنان سازمان‌های دولتی شهرستان ارومیه» پرداخته که در مجله روان‌شناسی و دین، در تابستان ۱۳۸۹، شماره ۱۰ به چاپ رسیده است. در این مقاله بر انس با قرآن تأکید شده و به این نتیجه می‌رسد که بین میزان انس با قرآن در سطح بالا، و الگوی صحیح مصرف در ابعاد مصارف فردی و دولتی، رابطه معناداری وجود دارد.

همچنین مقاله «انس با قرآن در بیانات مقام معظم رهبری» نوشته محمدتقی مهدوی نیا که در مجله پرسمان، اردیبهشت ۱۳۹۱، شماره ۱۱۲، منتشر شد. نویسنده در این اثر به تبیین آثار تلاوت تأثیرگذار و صوت زیبا پرداخته و آن را مقدمه انس با قرآن دانسته است.

همانگونه که ملاحظه شد، هر کدام از نویسندگان و پژوهشگران به بخشی از تأثیرات قرائت قرآن در زندگی انسان توجه کرده و آن را مورد بحث قرار داده‌اند. مثلاً یکی از آثار فردی و اجتماعی قرائت قرآن که انس با قرآن است که مورد توجه آنها قرار گرفت. آنچه تمایز مقاله پیش‌رو را با آثار یاد شده رقم می‌زند این است که در این اثر به تبیین آثار قرائت قرآن در زندگی فردی و اجتماعی با نگاهی جامع و با تمرکز بر دیدگاه‌های آیت الله خامنه‌ای پرداخته شده است.

۲. مفهوم‌شناسی

الف: مفهوم قرائت

علمای لغت ریشه قرائت را «قرء» دانسته و برای آن چند معنا ذکر کرده‌اند. گروهی به «خواندن» (ابن فارس، ۱۴۰۴: ج ۱ ص ۴۰۶) و بعضی «نیکو خواندن» (فراهیدی، ۱۴۰۹: ۲۰۴/۵؛ صاحب بن عباد، ۱۴۱۴: ۹/۶). معنا کردند. برخی نیز این واژه را به معنای «ضمیمه کردن بعضی از حروف و کلمات به بعضی دیگر» (راغب اصفهانی، ۱۴۱۲: ۴۱۴). دانستند. با توجه به معانی لغوی روشن می‌شود که همه آنها به نوعی به خواندن باز می‌گردد. در معنای اصطلاحی قرائت آمده است که «واژه قرائت در باره قرآن و دیگر کتاب‌ها و نوشته‌ها به کار می‌رود؛ با این تفاوت که در باره قرآن تلفظ الفاظ و کلمات در آن لازم است ولی در مورد سایر کتاب‌ها و نوشته‌ها، اصل در آن ادراک معنا و مفهوم کلام است.» (پژوهشگاه علوم و فرهنگ و معارف قرآن، ۱۳۸۲: ۷۱۴/۸). همچنین در فرهنگ نامه علوم قرآنی نوشته شده که «قرائت قرآن به معنای تلاوت قرآن با رعایت قواعد مخصوص آن.... و به معنای دانشی است که اشکال و صورت‌های نظم کلام الهی را نشان می‌دهد.» (مرکز اطلاعات و مدارک اسلامی قم، ۱۳۹۴: ۷۹۶). هر دو تعریف اصطلاحی فوق در مورد قرائت قرآن به یک معنا آمده است با این تفاوت که مرکز اطلاعات و مدارک اسلامی، قرائت قرآن را به‌طور اختصاصی تعریف نموده ولی دائرةالمعارف به مقایسه قرائت قرآن با خواندن هر نوشته‌ای پرداخته است. آیت الله خامنه‌ای با نگاه تخصصی به موضوع قرائت، تعریف جامع‌تری از آن ارایه کرده است. از نظر ایشان قرائت قرآن به معنای انتخاب لحن مناسب، نحوه بالا بردن و پایین آوردن صدا، کیفیت القاء معنا و تجسم واقعه برای مستمع است (بیانات در محفل انس با قرآن کریم، ۱۴۰۱/۰۱/۱۴).

ب: مفهوم تلاوت

یکی از واژگان هم‌مضمون با قرائت واژه تلاوت است. این کلمه در لغت با قرائت تفاوت دارد و به معنای «پیروی» (فراهیدی، ۱۴۰۹: ۱۳۴/۸) یا «پیروی و پیایی خولندن و تدبّر و لندیشه» آمده است (راغب اصفهانی، ۱۴۱۲: ۱۶۷). در تفاوت لغوی این دو واژه چنین آمده که «تلاوت برای دو کلمه یا بیشتر به کار می‌رود و برای یک کلمه به تنهایی استعمال نمی‌شود ولی قرائت می‌تواند در مورد یک کلمه استفاده شود.» (عسکری، ۱۴۰۰: ۵۴). از نظر اصطلاحی نیز بعضی این دو واژه را مترادف (مرکز اطلاعات و مدارک اسلامی قم، ۱۳۹۴: ۷۹۶؛ طبرسی، بی‌تا، ۳۷۱/۷؛ ابن‌عاشور، ۱۴۲۰: ۷/۲۰) و برخی دارای تفاوت می‌دانند و تلاوت را خواندن کلمات و عبارات به‌صورت منظم و پیوسته می‌دانند که فقط در مورد کتاب‌های آسمانی به کار رفته و به معنای قرائت همراه با عمل به قرآن است (گروه مطالعات و پژوهش‌های قرآنی، ۱۳۸۸: ۱۷۶/۱). حاصل این که معنای لغوی قرائت به معنای خواندن و معنای لغوی تلاوت، متابعت است. معنای اصطلاحی کلمه قرائت و تلاوت نزدیک به هم است و اکثر لغویون اصل در هر دو کلمه را خواندن دانستند با اختلافات اندکی؛ هر تلاوتی قرائت است اما هر قرائتی تلاوت نیست یعنی قرائت در مورد یک کلمه نیز به کار می‌رود ولی تلاوت در مورد دو کلمه و بیشتر به کار می‌رود. هر دو کلمه به معنای قرائت با فهم است.

ج: اثرگذاری قرائت

تعبیر اثرگذاری قرائت یا تلاوت، به معنی انفعال قاری یا مستمع از تلاوت قرآن کریم است. این انفعال عموماً در قالب ایجاد خشوع و خضوع و رقت قلب قابل مشاهده است و در آیات متعددی از قرآن کریم به این آثار اشاره شده است. پیامد این انفعال و تأثیرپذیری، تغییر در رفتار قاری یا مستمع و توجه بیشتر او نسبت به اصلاح امور فردی و اجتماعی است.

۳. تأثیر قرائت قرآن در زندگی فردی

قرائت قرآن از اعمالی است که در زندگی بسیار تأثیرگذار بوده و در این زمینه آیات و روایات فراوانی وارد شده است. رهبر انقلاب در بسیاری از محافل قرآنی با پرداختن به اهمیت قرائت قرآن، آن را لازم دانسته و بر قرائت تأثیرگذار تأکید دارند. ایشان تلاوت و استماع قرآن را یک کار واجب و لازم دانسته و اظهار می‌دارند: «که این کار لازمه ایمان به وحی است؛ ﴿الَّذِينَ آمَنُوا هُمْ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ مَلَأُوا إِيمَانًا وَهُمْ عَلَىٰ رَبِّهِمْ أَلِیْمُونَ﴾» (بقره/۱۲۱) اینهایی که قرآن را تلاوت می‌کنند با رعایت حق تلاوت، اینها ایمان دارند؛ پس تلاوت قرآن لازمه ایمان است یا می‌فرماید: ﴿فَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ﴾ (نساء: ۸۲) خب تدبّر کی حاصل

می‌شود؟ آن وقتی که شما تلاوت کنید یا استماع کنید.» (بیانات در محفل انس با قرآن، ۱۴۰۲/۰۱/۰۳) در تفسیر آیات قرآن هم بر این مهم تأکید شده و آمده است که: «يَتْلُوهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ؛ تلاوتی که در آن حق تلاوت آن رعایت شود یعنی پیروی کردن قرآن به طوری که حق آن رعایت شود. حلالش را حلال می‌کنند و حرامش را حرام می‌کنند و محکمش را عمل می‌کنند و به متشابهش ایمان دارند.» (سعدی، ۱۴۰۸: ۶۶). ایشان در بزرگداشت قرائت قرآن، تلاوت را تفننی ندانسته و می‌فرمایند: «حداقل روزی نیم صفحه خولنده شود.» (بیانات در محفل انس با قرآن کریم، ۱۴۰۲/۰۱/۰۳) در لیات و رویات اسلامی نیز بر این موضوع تأکید شده است؛ مثلاً در سوره مزمل آمده: «فَاَقْرَأْ وَ مَا تَنسِرَ مِنَ الْقُرْآنِ» (مزمل: ۲۰) به اندازه‌ای که میسر است قرآن بخوانید. منظور آسان نمودن قرائت قرآن است که در آن مقدار و مدت قرائت لحاظ نشده است (ثعالبی، ۱۴۱۸: ۵۰۶/۵) یا اینکه برای تأکید بر عظمت قرائت آمده و به این معناست که هر یک از شما هر آنچه برایتان میسر است بخوانید (بقاعی، ۱۴۲۷: ۲۱۸/۸). رهبر انقلاب در جمع قاریان قرآن با ابراز رضایت مندی از فضای قرآنی کشور بر قرائت تأثیرگذار و همراه با فهم تأکید کرده و می‌فرمایند: «خدا را شکر می‌کنیم که بحمدالله ملت ما به هدایت قرآنی اقبال کرده است. در دوران طاغوت در کشور ما این خبرها نبود... این سعی برای فهمیدن مطالب قرآن نبود. امروز الحمدلله جوان‌های ما می‌فهمند چه دارند می‌خوانند. این را روزبه‌روز باید تقویت کنیم.» (بیانات در دیدار شرکت‌کنندگان در مسابقات بین‌المللی قرآن، ۱۳۹۸/۰۱/۲۶). معظم له ضمن تأیید بعضی از تلاوت‌ها، در مورد آن تلاوت‌ها اظهار می‌دارند که در این تلاوت‌ها گویی آن قاری مخاطب خداوند است. ایشان علاوه بر تشویق به خواندن با صدای خوش، بر قرائتی که القاء معنا در آن وجود دارد تأکید می‌کند و معتقد است: این شیوه خواندن انسان را تا حد زیادی به‌سوی باطن قرآن رهنمون می‌سازد (بیانات در محفل انس با قرآن کریم، ۱۳۹۸/۰۲/۱۶). قرآن زیباست و معانی ژرف و بلندی دارد و بر هر دل نرمی بتابد تأثیرگذار است؛ حالا اگر این زیبایی به صدای نیکو و زیبایی‌های قرائت نیز مزین شود به‌طور یقین آثار و نتایج بهتری در بر خواهد داشت. بنابراین تلاوت زیبا در اعماق وجود انسان نفوذ بیشتری کرده و بر جان و دل انسان تأثیرگذارتر است. در روایات اسلامی صوت خوش، زیور قرآن معرفی شده است. پیامبر اکرم ﷺ می‌فرماید: «لِكُلِّ شَيْءٍ جَلِيَّةٌ وَ جَلِيَّةُ الْقُرْآنِ الصَّوْتُ الْحَسَنُ» (کلینی، ۱۴۰۷: ۶۱۵/۲). هر چیزی زیوری دارد و زیور قرآن صدای خوش است. امام صادق (علیه السلام) در مورد صدای حضرت زین العابدین (علیه السلام) می‌فرمایند: «در قرائت قرآن خوش صداترین مردم بود و صدایش را به حدی بلند می‌فرمود که اهل خانه می‌شنیدند.» (حر عاملی، ۱۴۱۴: ۸۵۸/۵).

با کنکاشی در بیانات حضرت آیت الله خامنه ای می توان دریافت که ایشان موارد زیر را به عنوان آثار فردی قرائت قرآن کریم از مبانی دینی استنباط و به آنها تأکید داشته اند: «خضوع و خشوع دلها»، «انس بیشتر با قرآن»، «تعمیق روح معنوی»، «امداد به اندیشه»، «بصیرت افزایی»، «سعادت دنیوی و اخروی انسان» و «افزایش ایمان». در ادامه هر یک از این موارد را مورد بررسی و تحلیل قرار می دهیم.

یک. ایجاد خضوع و خشوع در قلوب

یکی از آثار قرائت قرآن از نظر رهبر انقلاب، خشوع و خضوع در انسان است. ایشان لحن و موسیقی در قرائت قرآن را مورد توجه قرار داده و آن را موجب شیرین جلوه کردن قرآن در گوش و جان دانسته و این زیبایی ها را موجب تأثیرگذاری بیشتر قرآن می دانند. ایشان همچنین در اجرای لحن، معنا محور بودن را ملاک می دانند به طوری که موجب خشوع و خضوع دل ها شود و دل را به یاد خدا بیندازد (بیانات در جمع قاریان قرآن در روز اول ماه رمضان، ۱۳۸۸/۰۵/۳۱). در آیات قرآن بر تلاوت با خشوع تأکید شده است؛ خداوند در آیه ۱۰۹ اسراء می فرماید: «وَيَخْرُونَ لِلْأَذْقَانِ يَسْكُونُ وَيَزِيدُهُمْ خُشُوعًا»: گریه کنان (در مقابل خداوند) به رو در می افتند و (شنیدن قرآن) بر فروتنیشان می افزاید. علامه طباطبایی خشوع را اظهار ذلت با قلب دانسته و بر خواندن قرآن تأکید دارد و آن را مایه خشوع آدمی می داند (طباطبایی ۱۳۹۰: ۲۲۲/۱۳). همچنین در آیه ۱۶ حدید آمده است: «أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ» آیه علت عدم خشوع و قساوت قلب، را طولانی شدن و دور ماندن از تعالیم انبیا و اولیا و احیان الهی می داند. (مکارم شیرازی، ۱۳۸۲: ۷۹/۱). بنابراین فاصله گرفتن از قرآن و کنار گذاشتن و نخولندن آن مایه قساوت قلب خواهد بود؛ البته بلید به معنا محور بودن قرلنت عنایت شود. در این زمینه روایاتی از امام صادق (ع) وارد شده که می فرمایند: «کسی قرآن را قرائت کند در حالی که در برابر خداوند خاضع نشود و قلبش رقیق نشود و... پس قطعاً عظمت خداوند را مورد تمسخر قرار داده و دچار زبانی آشکار گردیده است.» (مجلسی، بی تا، ۱۳۰/۸۰)؛ «رُويَ عَنِ الرَّضَا (ع) عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ: مَا تَيَسَّرَ مِنْهُ لَكُمْ فِيهِ خُشُوعُ الْقَلْبِ وَصَفَاءُ السَّرِّ» (حویزی، ۱۴۱۵: ۴۵۱/۵) امام رضا (ع) «ما تيسر» را آن مقدار از قرآن دانسته اند که با خشوع قلب و صفای درون خوانده شود.

آیت الله خامنه ای از عوامل ایجاد خضوع و خشوع را، معنا محور بودن قرائت و همچنین خواندن قرآن همراه با توجه به زیبایی هایش مانند صوت و لحن دانسته اند. در روایات ما بر قرائت قرآن با صوت زیبا تأکید شده است. راوی می گوید: در محضر امام رضا (ع) صحبت از صدا شد فرمودند: «حضرت علی بن الحسین (ع) قرآن می خواندند، پس چه بسا شخصی از نزد ایشان عبور می کرد از زیبایی

صوتشان مدهوش می‌شد». (حر عاملی، ۱۴۱۴: ۸۵۹/۵). در مکتب اهل بیت به زیبایی صوت اهمیت خاصی داده شده و خود ائمه اطهار (علیهم‌السلام) قرآن را با صوت بسیار زیبا قرائت می‌کردند به گونه‌ای که عابران می‌ایستادند و به صوت ایشان گوش می‌دادند. (ابن‌ادریس، ۱۴۱۰: ۶۰۴/۳) چه بسا قرائت آهنگین که با نوایی روح افزا به همراه توجه به مفهوم آیه و ارتباط معنوی برخاسته از جان قاری و حافظ موجب خضوع و خشوع او شود.

با توجه به استنادات پیش گفته از بیانات مقام معظم رهبری، ایشان در راستای فرهنگ سازی قرائت در میان جامعه، به نقطه کلیدی اثرگذاری تلاوت در روح و جان قاری و مستمع و آماده شدن آنان برای عمل به آموزه‌های قرآن را مورد تأکید قرار می‌دهند. در همین راستا ایشان به دو روش کاربردی «توجه به معنا» و «انتخاب لحن مناسب» اشاره نموده و قاریان را به اتخاذ این دو روش برای اثرپذیری و اثرگذاری از تلاوت توصیه می‌کنند.

دو. انس با قرآن

یکی دیگر از آثار قرائت از نگاه رهبر انقلاب، انس با قرآن است؛ به عنوان نمونه ایشان در محافل و جلساتی که با اقشار قرآنی کشور دارند بر انس با قرآن در زندگی توجه می‌دهند. ایشان با اشاره به این که جملات قرآن نه شعر است و نه نثر، آن را یک پدیده هنری فوق العاده‌ای معرفی نموده که با زیاد خواندن و زیاد شنیدن و انس با آن می‌توان به شیوایی الفاظ و کلمات آن پی برد. ایشان با اشاره به بخشی از نهج البلاغه «ظَاهِرُهُ أُنِيقٌ وَ بَاطِنُهُ عَمِيقٌ» (خطبه: ۱۸) می‌فرماید: «اُنِيق یعنی آن زیبایی شگفت‌آور، آن زیبایی‌ای که وقتی انسان در مقابل آن قرار می‌گیرد، به حیرت می‌افتد.» (بیانات در محفل انس با قرآن کریم، ۱۴۰۱/۰۱/۱۴). در روایتی از پیامبر اکرم در مورد قرآن آمده است: «لَا تَحْصِي عَجَائِبَهُ وَلَا تَبْلِيْ غَرَائِبَهُ فِيهِ مَصَابِيحُ الْهُدَى وَمَنَازِلُ الْحِكْمَةِ...» (مجلسی، بی‌تا، ۱۷/۸۹): شگفتی‌های قرآن قبل از شمارش نیست، بر عجایب آن نتوان چیره شد، قرآن سرچشمه هدایت و جایگاه حکمت است. ایشان انس با قرآن را در خولندن آن و بازخواندن و تدبر و فهم در آن می‌دانند. (خطبه‌های نماز جمعه تهران، ۱۳۶۹/۰۱/۱۰). ایشان اظهار می‌دارند اگر کسی قرآن را نمی‌فهمد باید از ترجمه بهره ببرد. چرا که پرداختن به معنای قرآن در کنار الفاظ آن، انس با قرآن را بیشتر می‌کند. (بیانات در دیدار جمعی از قاریان، ۱۳۷۱/۱۲/۱۷). معظم له توصیه می‌کنند که به طور مکرر باید قرآن خولند باید تلاوت را تکرار کرد، باید قرآن را از اول تا آخر خولند و تمام کرد، دوباره شروع کرد و پیوسته و پی در پی باید قرآن را استفاده کرد. (بیانات در محفل انس با قرآن کریم، ۱۴۰۱/۰۱/۱۴). رهبری همچنین در جمع نمایندگان مجلس، بر لزوم انس با قرآن و مداومت بر آن سفارش کرده و می‌فرماید: «باید به قرآن و دعا و تضرع،

پناه برد.... تلاوت قرآن را نگذارید از زندگی تان حذف بشود. حتماً قرآن بخوانید؛ هر روز، ولو کم، ولو روزی یک صفحه؛ با تأمل و با دقت. اصرار ما بر این است که دوستان رابطه شان را با قرآن از دست ندهند. به آن ده دقیقه ای هم که در اول مجلس قرآن خوانده می شود، اکتفا نکنید.» (بیانات در اولین دیدار با نمایندگان مجلس هشتم، ۱۳۸۷/۰۳/۲۱). انس با قرآن برکات زیادی دارد که علامه طباطبایی تدبیر را گرفتن چیزی بعد از چیزی معنا کرده و منظور عمده ای آن را تأمل در یک یک آیات قرآن می دانند و آن را نتیجه انس و قرائت قرآن می دانند. (طباطبایی ۱۳۹۰: ۱۹/۵). همچنین در خطبه ۱۱۰ نهج البلاغه می خوانیم: «تعلموا القرآن فإنه أحسن الحديث وتفقهوا فيه فإنه ربيع القلوب»: قرآن را بیاموزید که بهترین گفتار است و آن را نیک بفهمید که بهار دلهاست. رهبر معظم در سخنان شان به رابطه بین قرائت و انس با قرآن اشاره کرده و «استفتاء از آن» (بیانات در جمع قاریان قرآن در روز اول ماه رمضان، ۱۳۸۸/۰۵/۳۱)، «پی بردن به جنبه غیر معنوی و زیبایی قرآن» (بیانات در محفل انس با قرآن کریم، ۱۳۹۸/۰۲/۱۶)، «تدبر در قرآن» (بیانات در دیدار قاریان، ۱۳۹۱/۰۴/۳۱) را از جمله نتایج انس با قرآن را می دانند.

معظم له در جای دیگر قاریان قرآن را از قرائت بدون تأمل و تدبیر نهی کرده و می فرماید: «وقتی قاری و تلاوتگر ما، تلاوت می کند و این لحن های زیبا و آهنگ های خوب را فرا می گیرد و می خواند، تصور کند که کار او فقط همین تلفیق آهنگ ها و بیان این الفاظ، با صدای خوش و با آهنگ خوش است. این یکی از اشکالات است که اگر پیش بیاید، ضرر دارد....» (بیانات در دیدار جمعی از بانوان قرآن پژوه کشور، ۱۳۸۸/۰۷/۲۸). ایشان همچنین با اشاره به توجه در اجرای آهنگ ها در چارچوب های صحیح آن، بر قرائت همراه با فهم تأکید دارند و قاریان را از قرائت لحن محوری که تمرکزی بر مفاهیم ندارد باز می دارند. روایات معصومین توصیه به الحان عرب شده و از قرائت با الحان اهل فسوق نهی نمودند. (کلینی، ۱۴۰۷: ۶۱۹/۲).

در استنادات فوق که از مجموعه سخنان و اندیشه مقام معظم رهبری نقل شد، ضمن تأکید بر حفظ ارتباط با قرآن کریم و ایجاد انس دائمی با این کتاب آسمانی، به راه کارهایی برای تقویت انس با قرآن اشاره شده است. این راه کارها عبارتند از: استماع قرائت قرآن، تأمل و تدبر در آیات قرآن کریم، توجه به جنبه های هنری قرآن، مطالعه ترجمه و تفسیر قرآن، تکرار تلاوت، برنامه منظم ختم قرآن و متوقف نکردن این برنامه و اینکه اگر امکان تلاوت مستمر یا طولانی مقدور نیست، از حداقل تلاوت که در حد یک صفحه یا یک آیه است، غفلت نشود. این راه کارها که از مجموع بیانات معظم له استفاده می شود، اولاً نقش مهمی در توسعه تلاوت قرآن در اقشار جامعه دارد و ثانیاً کارآمدی بالایی در توسعه اثرگذاری تلاوت یا استماع دارد.

سه. تعمیق روح معنوی

«تعمیق روح معنوی» یکی دیگر از آثار قرائت در زندگی فرد از منظر رهبر انقلاب است؛ ایشان در جمع قاریان قرآن فرمودند: «اگر تلاوت، تلاوت درست و به جایی باشد، دوفایده مهم را باید به ما بدهد: یکی اینکه روح معنوی ما را تعمیق کند. ما غرق در امور مادی هستیم؛ انسان‌ها احتیاج دارند به توجه معنوی، به روح معنویت و این با تلاوت قرآن - اگر خوب تلاوت کنیم قرآن را - حاصل می‌شود... قرآن به ما معنویت می‌دهد. (بیانات در دیدار شرکت‌کنندگان در مسابقات بین‌المللی قرآن، ۱۳۹۸/۰۱/۲۶). آیات و روایات زیادی در زمینه نورانیت حاصل از خواندن قرآن که موجب سعادت انسان می‌شود وارد شده است. از جمله در آیه ۹ اسراء خداوند می‌فرماید: «إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ...»؛ قرآن انسان را به راهی پایدارتر هدایت می‌کند. در تفسیر این آیه سعدی عبدالرحمن می‌گوید: «یعنی قرآن به عادلانه‌ترین و بالاترین راه از نظر عقاید و اعمال و اخلاق، هدایت می‌کند. پس هرکس هدایت شود به آنچه قرآن دعوت می‌کند او کامل‌ترین و پایدارترین و هدایت یافته‌ترین مردم در همه امور است.» (سعدی، ۱۴۰۸: ۵۲۹). با تلاوت قرآن، انسان می‌تواند قلب و روح خود را پاک و روشن می‌کند. خداوند آن را شفا و رحمت برای مؤمنان دانسته و فرمود: «وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ» (اسراء: ۸۲). تلاوت قرآن قلب انسان را منور و امراض را از آن دور کرده و تاریک‌ترین قسمت‌های زندگی بشر را به دریایی از برکت و نور تبدیل می‌کند. تلاوت قرآن می‌تواند قلب انسان‌ها را از انواع امراض اعم از کفر و کینه و حسد و... پاک سازد. همچنین پیامبر اکرم می‌فرمایند: «نوروا بیوتکم بتلاوة القرآن» (کلینی، ۱۴۰۷: ۶۱۰/۲).: خانه‌هایتان را با تلاوت قرآن نورانی کنید. در واقع روایت اشاره به نورانیت اهل خانه و تعمیق روح معنوی آنها اشاره دارد.

همانگونه که ملاحظه می‌شود یکی از وجوه اثرگذاری تلاوت قرآن کریم را معظم له در تعمیق روح معنویت و نورانیت معرفی می‌کند و برای دستیابی به این تأثیر، توصیه می‌کنند که قرائت قرآن باید فراوان و البته با توجه به معنا تلاوت گردد.

چهار. کمک به اندیشه

یکی دیگر از آثار قرائت در زندگی فردی از منظر رهبر انقلاب «مدد رسانی به فکر و اندیشه» است. ایشان می‌فرمایند: «باید با قرائت قرآن به فکر خودمان و اندیشه خودمان مدد برسانیم و آن را از معرفت قرآنی تغذیه کنیم؛ یعنی قرائت قرآن، هم در دل و هم در ذهن ما اثر می‌گذارد.» (بیانات در دیدار شرکت‌کنندگان در مسابقات بین‌المللی قرآن، ۱۳۹۸/۰۱/۲۶). شاید اینکه در آیات قرآن حتی سیر و گردش در زمین را مبنای اندیشه‌ورزی قرار داده و می‌فرماید: «قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ ثُمَّ انظُرُوا كَيْفَ كَانَ

عاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ» (انعام: ۱۱): بگو: روی زمین گردش کنی؛ سپس بنگرید سرانجام تکذیب‌کنندگان آیات الهی چه شد؟ یعنی بنگرید در قرآن و اخبار انبیاء و ببینید عاقبت تکذیب‌گران چگونه بوده است. (قمی، ۱۳۶۳: ۱۹۴/۱). بعید است که در مورد قرائت و چنین تأثیری مورد توجه نباشد. هم چنین اینکه در روایات نقل شده که «هر کس برای رضای خدا و آگاهی عمیق در دین، قرآن بخواند، ثواب ملائکه و انبیا و رسولان را خواهد داشت.» (حرّ عاملی، ۱۴۱۴: ۱۸۴/۶) به خاطر همین تأثیر قرائت باشد.

بر اساس دیدگاه مقام معظم رهبری، تأثیر تلاوت در رشد فکری امری محتاج به تأمل و بررسی است و این امر را معظم له از طریق شبیه سازی آیاتی که توصیه به تلاوت می‌کنند با آیاتی که توصیه به گردش در زمین می‌کنند، استنباط می‌نمایند. این اثرگذاری گاهی برخواسته از نفس تلاوت است و گاهی برخواسته از تدبیر و تأمل و توجه در معنای آیاتی که تلاوت می‌شود.

پنج. افزایش ایمان و بصیرت

از دیگر آثار فردی قرائت در نگاه مقام معظم رهبری، افزایش ایمان و بصیرت است. گرچه این اثر چندان هم ناپیدا و نوپدید نیست، اما نوع نگاه و تحلیل معظم له در این خصوص و تأکید بر اینکه این تلاوت‌ها باید منشأ اثر در افزایش ایمان باشد؛ دریچه جدیدی از بحث را باز می‌کند. (بیانات در محفل انس با قرآن کریم، ۱۴۰۱/۰۱/۱۴). این نگاه برخواسته از آیه «وَإِذَا ثَلَيْتَ عَلَيْهِمْ آيَاتَهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا» (انفال: ۲) است. این آیه ویژگی‌های مؤمنان حقیقی را می‌شمرد که یکی از آنها افزایش ایمان در اثر قرائت و استماع آیات خداست. (طباطبایی، ۱۳۹۰: ۱۱/۹). خداوند در آیتش می‌فرماید: «هَذَا بَصَائِرُ مِنْ رَبِّكُمْ» (اعراف: ۲۰۳). مفسران بصائر را به معنای برهان و دلیل و حجت‌ها دانسته‌اند که قرآن و آیاتش حجت‌هایی است بر شما. (مقاتل بن سلیمان، ۱۴۲۳: ۸۳/۲؛ طبری، ۱۴۱۲: ۱۰۹/۹). از سویی معظم له دوری از قرئت قرآن را موجب کج فهمی و بدفهمی انسان می‌داند و می‌فرماید: «اگر با قرآن مانوس بشویم، خیلی از مفاهیم حیات و زندگی برای ما روشن خواهد شد. کج‌روی‌ها، بدفهمی‌ها، یأس‌ها، خیانت‌های انسان‌ها به یکدیگر، دشمنی‌های انسان‌ها با یکدیگر، ذلیل کردن انسان خود را در مقابل طواغیت عالم و امثال اینها، همه ناشی از دوری از قرآن است. قرآن، هم به ما معنویت می‌دهد، هم به ما معرفت می‌دهد.» (بیانات در دیدار شرکت‌کنندگان در مسابقات بین‌المللی قرآن، ۱۳۹۸/۰۱/۲۶). قرآن در مورد افرادی که از قرآن فاصله دارند می‌فرماید: «وَجَعَلْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَنْ يَفْقَهُوهُ وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا» (اسراء: ۴۶): و ما بر دل‌های تیره آن کافران پرده‌ای افکندیم که قرآن را فهم نکنند و در گوش‌هایشان هم سنگینی نهادیم.» علامه طباطبایی علت وجود پرده بر دل‌های آنها و سنگینی بر گوش‌هایشان را کفر و فسق آنان می‌داند (طباطبایی، ۱۳۹۰: ۱۱۴/۱۳).

از نگاه معظم له بسیاری از ناهنجاری های فردی و اجتماعی از طریق ترویج تلاوت و استماع قرآن قابل مدیریت است. قرائت هایی که اثرگذار باشند، این فرصت را در فرد ایجاد می کند که از بیراهه ها دور شود و این بینش را در خواننده و مستمع ایجاد می کند که بتواند به منزلت خود در میان مخلوقات عالم پی برده و ضمن خضوع در برابر خداوند، روحیه ایستادگی و خودبرتربینی در برابر مستکبران را در خود بپروراند.

شش. بهره مندی از سعادت دنیوی و اخروی

معظم له قرائت قرآن را مقدمه معرفت و عمل به قرآن دانسته که منجر به سعادت انسان می شود ایشان معتقدند «قرآن کتاب سعادت بشر است بلاشک سعادت دنیا و آخرت. قرآن فقط برای سعادت آخرت نیست؛ سعادت دنیا را هم قرآن تأمین می کند. سعادت دنیا یعنی برخورداری از نعم الهی در این نشئه؛ این را با قرآن می شود تأمین کرد... اینها همه امور دنیوی است. آخرت هم که حیات معنوی و حقیقی و مستمر و ابدی است، با قرآن حاصل می شود. پس قرآن کتاب سعادت دنیا و آخرت است، به شرط آن که ما به قرآن عمل بکنیم. پس تلاوت قرآن مقدمه عمل است، مقدمه معرفت است، مقدمه آشنایی است.» (بیانات در دیدار شرکت کنندگان در مسابقات بین المللی قرآن، ۱۳۹۸/۰۱/۲۶). آیات قرآن اگر با تفکر و تدبیر قرائت شود علاوه بر زندگی اخروی چه بسا زندگی دنیوی آدمی را نیز دچار تحولی شگرف کند و انسان به بسیاری از نعم دنیوی مانند آرامش و فضایل اخلاقی مانند حلم و بردباری و امثال آن برسد. همچنین ایشان در دیدار با قاریان چهل کشور جهان و جمعی از قاریان روشن دل اظهار داشتند: «اگر در همین زندگی دنیا، با قرآن مأنوس و محشور باشید، در قیامت هم با قرآن محشور خواهید شد.» (بیانات در دیدار جمعی از قاریان قرآن، ۱۳۶۸/۱۲/۰۴). در روایت نیز بر این مهم تأکید شده و از حضرت امیر نقل شده که ایشان فرمودند: «خانه ای که در آن قرآن خوانده شود و ذکر خدای عزوجل در آن بشود برکتش بسیار گردد و فرشتگان در آن بیایند و شیاطین از آن دور شوند و برای اهل آسمان می درخشد چنان که ستارگان برای اهل زمین می درخشد.» (کلینی، ۱۴۰۷: ۶۱۰/۲). در بعضی روایات به تأثیر قرائت قرآن در سعادت اخروی انسان اشاره دارد به طور نمونه: در روایتی از امام صادق (ع) می خوانیم: «بر شما باد به تلاوت قرآن، قطعا درجات بهشت به اندازه آیات قرآن است. در روز قیامت به قاری قرآن گفته می شود بخوان و بالا برو. پس هر آیه ای که می خولند یک درجه بالا می رود.» (حر عاملی، ۱۴۱۴: ۱۹۰/۶). در روایتی دیگر از امام صادق (ع) آمده: «الحافظ للقرآن العامل به مع السفرة الكرام البررة» (کلینی، ۱۴۰۷: ۴۴۱/۲): حافظ قرآنی که به قرآن عمل می کند با سفیران وحی خدا که بزرگوار و نیکو رفتار هستند، خواهد بود.

۴. تأثیر قرائت قرآن در زندگی اجتماعی

رهبر معظم انقلاب به تأثیر قرائت مطلوب بر جامعه توجه کرده و قرائت قاریان در محافل و مجالس را مورد تأکید قرار داده و اجرای قرائت هنرمندانه آنها را مورد تشویق قرار داده و از قراء می‌خواهند تا صوت و لحن را با توجه به معنا اجرا کنند و این گونه اجراها را تأثیرگذار بر مستمع می‌دانند و می‌فرمایند: «شما این اثر فاخر بی‌نظیر هنری را به شکل هنرمندانه اجرا می‌کنید، به شکل هنرمندانه می‌خوانید؛ آن وقت نتیجه این می‌شود که اثرش می‌شود چند برابر؛ البته به شرط اینکه این جنبه هنری درست انجام بگیرد... یعنی جوری بخوانید که می‌خواهید معانی را تفهیم کنید.» (بیانات در محفل انس با قرآن کریم، ۱۳۹۸/۰۲/۱۶). امام موسی کاظم (علیه السلام) از پدرانسان از پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) سلم نقل کردند: قاری قرآن و مستمع قرآن در پاداش یکسانند. (ابوعلی محمد بن اشعث کوفی، بی تا، ۳۰). قاری ما وقتی قرآن را تلاوت می‌کند، باید چنان تلاوت کند که گویی قرآن را دارد نازل می‌کند به قلب مخاطب... شما باید قرآن را به گونه‌ای تلاوت کنید که گویی این مفاهیم قرآنی و آیات کریمه قرآن، در حال نازل شدن بر قلب مخاطب است؛ آهنگ‌ها را با مضامین منطبق کردن و از آهنگ برای برجسته کردن معنا و مضمون آیه کمک گرفتن. این آهنگ‌ها و این نغمه‌های قرآنی، مهم‌ترین هنرش این است که بتواند کمک کند به این که آن مضمون، برجسته شود و در ذهن مخاطب بنشیند.» (بیانات در دیدار جمعی از بانوان قرآن‌پژوه کشور، ۱۳۸۸/۰۷/۲۸). وقتی قرآن خوانده می‌شود ایمان مستمعان بایستی افزایش پیدا کند. ﴿وَإِذَا تُلِّیَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا﴾ (انفال: ۲) (بیانات در محفل انس با قرآن کریم، ۱۴۰۱/۰۱/۱۴). رهبر انقلاب، قرائت معنا محور که با اجرای هنرهای تلاوت مانند صوت و لحن و وقف و ابتدا باشد را تأثیرگذار دانسته و آن را موجب «رفع مشکلات در سایه عمل به قرآن»، «جذب غیر مسلمانان» و «اتحاد ممالک اسلامی» دانسته‌اند که در ادامه به تفصیل این موارد پرداخته می‌شود.

یک. رفع مشکلات در سایه عمل به قرآن

معظم له برای تأثیرگذارتر بودن قرائت بر مستمعان می‌فرمایند: «در درجه اول قاری باید سعی کند آن آیات را در وجود خود، در باطن خود و در دل خود پایدار کند و به عمل نزدیک کند که اگر چنین شد آن تلاوت بر جامعه نیز تأثیرگذار خواهد بود. مشکلات هر جامعه‌ای با قرآن حل خواهد شد. معظم له تأکید می‌کنند «قرآن راه حل معضلات زندگی بشر را به فرزندان آدم هدیه می‌کند؛ این وعده قرآنی است و تجربه دوران اسلام هم این را نشان داده. هر چه ما به قرآن نزدیکتر شویم، هر چه عمل قرآنی در میان ما چه در روح ما، چه در اعمال جسمانی ما چه در فرد ما چه در اجتماع ما بیشتر شود، به سعادت، به حل مشکلات و معضلات نزدیک تر می‌شویم.» (بیانات در دیدار قاریان، ۱۳۹۱/۰۴/۳۱). ﴿الَّذِينَ

آتیناهُم الْكِتَابَ يَتْلُوهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ أُولَئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَ مَنْ يَكْفُرْ بِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ» (بقره: ۱۲۱)
هم‌چنین از نظر رهبر انقلاب قرائت قرآن می‌تواند موجب برطرف‌شدن مشکلات نظام شود. ایشان در جمع مسئولان نظام یکی از توصیه‌هایشان برای حل مشکلات کاری مسئولان، متوسل‌شدن به قرائت روزانه آنان است. (بیانات در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیأت دولت، ۱۳۸۵/۰۶/۰۶). از همین رو است که در روایت از پیامبر داریم هنگامی که فتنه‌ها چون پاره‌های شب تار شما را در خود پیچید به قرآن روی بیاورید.» (کلینی، ۱۴۰۷: ۵۹۹/۲).

نقل‌های فوق از آیت الله خامنه‌ای به روشنی نشان می‌دهد که ایشان نقش کم‌نظیری برای تلاوت قرآن در حل مسائل اجتماعی نظام اسلامی قائل هستند. این نقش زمانی برجسته‌تر است که قرائت با شاخصه‌های یک قرائت بایسته و اثرگذار اتفاق افتد که در این صورت، ضمن اصلاح قاری و نزدیک کردن او به عمل به قرآن، موجب می‌شود شنوندگان و جامعه نیز متأثر از تلاوت شوند و روح و جان‌شان آماده عمل به آموزه‌های این کتاب آسمانی شود، و بدیهی است که اگر عمل و رفتار جامعه، قرآنی شود، بسیاری از مشکلات جامعه و نظام در سایه آموزه‌های قرآن، رنگ می‌بازد.

ایشان در جمع قاریان قرآن، با تشویق بر قرائت قرآن، می‌فرمایند: «این جلسات و این ترغیب‌ها به تلاوت‌های خوب، مقدمه است برای این که جامعه ما انس با قرآن پیدا کند. از بیگانگی با قرآن که سال‌های متمادی و طولانی کشور ما و ملت ما دچار آن بوده است، نجات پیدا کند و به قرآن نزدیک بشود.» (بیانات در جمع قاریان قرآن در روز اول ماه رمضان، ۱۳۸۸/۰۵/۳۱).

دو. وسیله ساز اتحاد ممالک اسلامی

از نظر رهبر انقلاب قرائت قرآن می‌تواند موجب اتحاد ممالک اسلامی شود؛ به‌طور مثال ایشان در دیدار قاریان در مسابقات بین‌المللی ضمن خرسندی از حضورشان در این جمع فرمودند: «امروز ما به قرآن احتیاج داریم؛ راه صحیح زندگی جوامع اسلامی و امت اسلامی، عمل به قرآن است؛ این که در قرآن دارد: «وَاَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا» (آل عمران: ۱۰۳) این حبل‌الله، همین قرآن است.» ایشان قرآن را نور دانسته و می‌افزایند: «تسلط کفار بر بسیاری از کشورهای اسلامی را ملاحظه کنید؛ این که رئیس‌جمهور آمریکا با کمال وقاحت می‌ایستد آنجا و می‌گوید اگر ما نباشیم، بعضی از این کشورهای عربی یک هفته هم نمی‌توانند خودشان را حفظ کنند، این تذلیل مسلمان‌ها است... این ذلت است، این به‌خاطر عدم تمسک به قرآن است، به‌خاطر این است که ما این شفا را از دست داده‌ایم، این درمان را از دست داده‌ایم.... ما امروز به قرآن احتیاج داریم؛ هم در زندگی شخصی‌مان به قرآن احتیاج داریم، هم در زندگی اجتماعی، هم در سیاست‌مان، هم در سلوک حکومتی خودمان. قرآن به ما درس

می‌دهد... مسلمان‌ها باید در مقابل استکبار بایستند؛ مسلمان‌ها باید در مقابل زورگویی آمریکا و بقیه زورگوهای عالم بایستند؛ اگر این را رعایت نکنند، اگر این مرزها را توجه نکنند، ذلیل خواهند شد، دچار فساد خواهند شد، دچار عقب‌ماندگی خواهند شد که الان این متأسفانه اتفاق افتاده است. اگر به قرآن عمل بکنیم، عزت پیدا می‌کنیم؛ این راهی است که مسلمان‌ها را خوشبخت می‌کند.» (بیانات در دیدار شرکت‌کنندگان در مسابقات بین‌المللی قرآن، ۱۳۹۷/۰۲/۰۶). رهبر انقلاب تعبیر «حبل الله» در آیه ۱۰۳ آل عمران را به قرآن کریم تطبیق می‌دهند. آیت الله سبحانی در تفسیر آیه فوق می‌فرمایند: اسلام بر دو کلمه بنا شده است یکی توحید و دیگری تمسک به ریسمان محکم خداوند که همان قرآن است و مسلمانان باید از تفرقه و تشتت دوری کرده و در حفظ کیان اسلام کوشا باشند. (سبحانی تبریزی، ۱۴۱۹: ۷). مقام معظم رهبری در جمع قاریان بین‌المللی فرمودند: «معنای مسابقات بین‌المللی قرآن، اجتماع جمعی از برادران مسلمان از نقاط مختلف دنیا بر گرد قرآن و محور قرآن است؛ این را باید قدر دانست» ایشان در بخشی از این سخنرانی قرآن را مایه عزت و وحدت ملت‌ها دانسته و می‌فرماید: «ملت‌ها با قرآن، با عمل به قرآن عزت پیدا کنند، رفاه پیدا کنند، دانش پیدا کنند، قدرت پیدا کنند، وحدت و انسجام پیدا کنند، سبک زندگی شیرین پیدا کنند.» (بیانات در دیدار شرکت‌کنندگان در مسابقات بین‌المللی قرآن، ۱۳۹۸/۰۱/۲۶).

معظم له با شناخت عمیق شرایط حاکم بر روابط مسلمانان، رجوع به قرآن کریم را به عنوان حبل الله مورد تأکید قرار داده و در این میان برخی پردازش‌های ظاهری به قرآن کریم مانند محافل و مسابقات قرآنی را موجب ایجاد الفت و رأفت میان مسلمانان می‌دانند. نقش قرآن کریم در گسترش روابط میان مسلمانان، علاوه بر اموری چون محافل و مسابقات، در عمل به آموزه‌های آن وجود دارد. وقتی جوامع اسلامی عمل به آموزه‌های قرآن کریم را مورد توجه قرار دهند، آنگاه احساس عزت و عظمت خواهند کرد و در آرایش سیاسی در مقابل قدرت‌های استعماری و کشورهای اسلامی، به شیوه صحیح عمل می‌نمایند.

سه. جذب غیر مسلمانان

یکی دیگر از اثرات قرائت قرآن جذب غیر مسلمانان است که اگر این قرائت همراه با زیبایی‌هایش مانند تکرارهای به جا و زیبای فرازهای قرآنی، بالا و پایین آوردن صوت و همچنین وقف و وصل‌های صحیح و همراه با القای معنا باشد بسیار تأثیرگذار خواهد بود. آیت الله خامنه‌ای در جمع قاریان قرآن، آنان را ارزشمند و دارای منزلت دانسته و می‌فرماید: «قاری و تلاوت‌کننده قرآن، رساننده پیام خدای متعال به مستمعین است. یعنی شما که اینجا می‌نشینید تلاوت می‌کنید، دارید رسالتی انجام می‌دهید،

دارید پیام‌آوری ای انجام می‌دهید، و پیام خدا را به دلهای ما می‌رسانید؛ این خیلی مقام والا و برجسته‌ای است، این افتخار بسیار بزرگی است. برای اینکه این پیام را خوب منتقل کنید، ابزارهایی لازم است که یکی اش صدای خوب است، یکی اش شگردهای اثرگذاری است، مثل لحن... تکرار بعضی از آیات یا تکرار بعضی از جملات یا ارتفاع و انخفاض صوت - بالا رفتن و پایین آمدن صوت - در بعضی از جاها، اینها همه شگردهای مهمی است که کمک می‌کند به تأثیرگذاری قرآن در دلهای آنها. (بیانات در محفل انس با قرآن، ۱۴۰۲/۰۱/۰۳). همان گونه که در طول تاریخ شاهد هستیم که چه بسا تلاوت زیبا و تأثیرگذار موجب جذب غیر مسلمانان به دین اسلام شده است. به‌طور نمونه در سرگذشت عبدالباسط آمده که پس از شنیدن صدای او در لوس آنجلس ۶ نفر مسلمان شدند. در اوگاندا ۹۲ نفر و در آفریقای جنوبی ۶ نفر و یکی دو کشور دیگر هم چند نفر مسلمان شدند. (مؤسسه نوار مطهر، ۱۴۱۴: ۳۹-۴۰). در سوره حدید خداوند می‌فرماید: ﴿أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ﴾ (حدید: ۱۶) آیا نوبت آن نرسیده که دلهایشان در برابر یاد خدا و آن سخن حق که نازل شده است خاشع شود؟ آیات قرآن به خودی خود و بدون هیچ لحنی زیباست چرا که چینش کلمات طوری است که با آنکه نه شعر است و نه نثر و نه سجع ولی در عین حال همه زیبایی‌های این سه سبک را در خود دارد. حال اگر این نوشتار با صدا و آهنگ زیبا همراه شود چقدر دلنشین و تأثیرگذار خواهد بود.

جمع‌بندی

آنچه که از اندیشه مقام معظم رهبری در حوزه اثرگذاری قرائت قرآن استنباط می‌شود، بسیار فراتر از چیزی است که در این نوشتار به آن پرداخته شد. اما آنچه که رسالت این نوشتار را شکل می‌داد، اثرگذاری قرائت در ابعاد فردی و اجتماعی است. آنچه از تحلیل بیانات ایشان به دست آمد این است که قرائت قرآن در بعد زندگی فردی موجب «خضوع و خشوع دل‌ها»، «انس بیشتر با قرآن»، «تعمیق روح معنوی»، «امداد به‌اندیشه»، «بصیرت‌افزایی»، «سعادت دنیوی و اخروی انسان» و «افزایش ایمان» می‌شود. از سویی در زندگی اجتماعی نیز موجب «رفع مشکلات در سایه عمل به قرآن»، «اتحاد ممالک اسلامی» و «جذب غیر مسلمانان» می‌شود. قاری با قرائت قرآن در محافل و مجالس در حال انجام رسالت و پیام‌آوری است. معظم‌له برای اثرگذاری قرئت در هر یک از ابعاد فردی و اجتماعی، راه کارهای مختلف فنی قرئت را ارائه نمودند که برخی از آنها عبارتند از: «توجه به معنا و معنای محوری»، «استفاده از الحان مناسب با آیات و مخاطب»، «ارایه صوت زیبا» و «نهادینه کردن آموزه های قرآن در نفس قاری».

فهرست منابع

۱. قرآن.
۲. نهج البلاغه.
۳. ابن ادریس، محمد بن احمد محقق، السرائر الحاوی لتحریر الفتاوی، تحقیق: حسن بن احمد الموسوی، قم: دفتر انتشارات اسلامی، وابسته به جامعه مدرّسین حوزه علمیه، ۱۴۱۰ق.
۴. ابن عاشور، محمد طاهر، التحریر و التنویر المعروف به تفسیر ابن عاشور، لبنان: مؤسسة التاريخ العربي، ۱۴۲۰ق.
۵. ابن فارس، أحمد بن فارس، معجم مقاييس اللغة، محقق و مصحح: هارون، عبدالسلام محمد، بیروت: مکتب الاعلام الاسلامي، ۱۴۰۴ق. ۱۴۰۷
۶. ابن فهد حلی، احمد بن محمد، عده الداعي و نجاح الساعي، بیروت، دارالاضواء.
۷. ابوعلی محمد بن اشعث، الجعفریات (الأشعثیات)، تهران: مکتبة نینوی الحدیثة، بی تا.
۸. بقاعی، ابراهیم بن عمر، نظم الدرر فی تناسب الآیات و السور، محقق: مهدی عبدالرزاق غالب، بیروت: دارالکتب العلمیه، ۱۴۲۷ق.
۹. پایگاه اطلاع رسانی مقام معظم رهبری؛ به نشانی: www.khamenei.ir
۱۰. پژوهشگاه علوم و فرهنگ و معارف قرآن، دائرة المعارف قرآن کریم، قم: دفتر تبلیغات حوزه علمیه قم، ۱۳۸۲ش.
۱۱. ثعالبی، عبدالرحمن بن محمد، تفسیر الثعالبی المسمی بالجواهر الحسان فی تفسیر القرآن، محقق: عبدالوجود، عادل احمد، بیروت: دار إحياء التراث العربي، ۱۴۱۸ق.
۱۲. حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعة، قم: آل البيت (ع)، ۱۴۱۴ق.
۱۳. حویزی، عبدعلی بن جمعه، تفسیر نور الثقلین، مصحح: رسولی، هاشم، قم: اسماعیلیان، چاپ چهارم، ۱۴۱۵ق.
۱۴. خادمی، علی، «رابطه میزان انس با قرآن و الگوی مصرف در میان کارکنان سازمان های دولتی شهرستان ارومیه»، مجله روان شناسی و دین، شماره ۱۰. تابستان ۱۳۸۹.
۱۵. راغب اصفهانی، محمد بن حسین، محقق و مصحح: داوودی/فوان عدنان، بیروت: دار القلم-الدار الشامية، ۱۴۱۲ق.
۱۶. رفیعی، محمد حسین، فرهنگ انس با قرآن، قم، زائر، ۱۳۹۶
۱۷. زندگینامه قاریان مشهور جهان، قم: مؤسسه نوار مطهر، ۱۳۷۴ش.

۱۸. سبحانی تبریزی: عفر، بحوث قرآنیة فی التوحید و الشریک، قم: مؤسسه امام صادق (علیه السلام)، ۱۴۱۹ق.
۱۹. سخنرانی آیت الله خامنه‌ای، ۴/۱۲/۱۳۶۸، در دیدار با قاریان چهل کشور جهان و جمعی از روشن ضمیران.
۲۰. سخنرانی آیت الله خامنه‌ای، ۱۰/۱/۱۳۶۹، در محفل انس با قرآن.
۲۱. سخنرانی آیت الله خامنه‌ای، ۱۳/۱۲/۱۳۷۰، در دیدار گروه ویژه و گروه معارف اسلامی صدای جمهوری اسلامی ایران.
۲۲. سخنرانی آیت الله خامنه‌ای، ۵/۱۱/۱۳۷۱، در محفل انس با قرآن.
۲۳. سخنرانی آیت الله خامنه‌ای، ۱۷/۱۲/۱۳۷۱، در دیدار فرزندان شهید حافظ قرآن.
۲۴. سخنرانی آیت الله خامنه‌ای، ۲۱/۳/۱۳۸۷، در دیدار با نمایندگان مجلس هشتم.
۲۵. سخنرانی آیت الله خامنه‌ای، ۳۱/۵/۱۳۸۸، در محفل انس با قرآن.
۲۶. سخنرانی آیت الله خامنه‌ای، ۲۸/۷/۱۳۸۸، در دیدار جمعی از بانوان قرآن‌پژوه کشور.
۲۷. سخنرانی آیت الله خامنه‌ای، ۳۱/۴/۱۳۹۱، در محفل انس با قرآن.
۲۸. سخنرانی آیت الله خامنه‌ای، ۱۱/۸/۱۳۹۶، در جمع دانشجویان و دانش آموزان.
۲۹. سخنرانی آیت الله خامنه‌ای، ۶/۲/۱۳۹۷، در دیدار شرکت‌کنندگان در مسابقات بین المللی قرآن.
۳۰. سخنرانی آیت الله خامنه‌ای، ۲۶/۱/۱۳۹۸، در جمع قاریان کشورهای اسلامی.
۳۱. سخنرانی آیت الله خامنه‌ای، ۱۶/۲/۱۳۹۸، در محفل انس با قرآن.
۳۲. سخنرانی آیت الله خامنه‌ای، ۱۵/۱/۱۴۰۱، در دیدار جامعه قرآنی کشور.
۳۳. سخنرانی آیت الله خامنه‌ای، ۳/۱/۱۴۰۲، در محفل انس با قرآن.
۳۴. سعدی، عبدالرحمن، تیسیر الکریم الرحمن فی تفسیر کلام المنان، بیروت: مکتبة النهضة العربية، چاپ دوم، ۱۴۰۸ق.
۳۵. سید قطب، «تأثیر قرآن»، مجله رشد آموزش قرآن، شماره ۸. بهار ۱۳۸۴ش.
۳۶. صاحب بن عباد، إسماعیل بن عباد، المحيط فی اللغة، محقق و مصحح: آل یاسین، محمدحسن، بیروت: عالم الکتاب، ۱۴۱۴ق.
۳۷. طباطبایی، سید محمدحسین، المیزان فی تفسیر القرآن، بیروت: مؤسسة الأعلمی للمطبوعات، ۱۳۹۰ق.
۳۸. طبرسی، ابوعلی الفضل بن الحسن، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، تصحیح و تعلیق: سید هاشم رسولی محلاتی، تهران: مکتبة العلمیة الاسلامی، بی تا.

۳۹. طبری، محمد بن جریر، جامع البیان فی تفسیر القرآن (تفسیر الطبری)، بیروت: دارالمعرفة، ۱۴۱۲ق.
۴۰. عسکری، حسن بن عبدالله، الفروق فی اللغة، بیروت: دارالآفاق الجديدة، ۱۴۰۰ق.
۴۱. فراهیدی، خلیل بن احمد، کتاب العین، قم: هجرت، ۱۴۰۹ق.
۴۲. قرطبی، محمد بن احمد، الجامع لأحكام القرآن، تهران: ناصر خسرو، ۱۳۶۴ش.
۴۳. قمی، علی بن ابراهیم، تفسیر القمی، موسوی جزایری، طیب، قم: دارالکتاب، ۱۳۶۳ش.
۴۴. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، محقق و مصحح: غفاری علی اکبر و آخوندی، محمد، تهران: دارالکتب الإسلامية، ۱۴۰۷ق.
۴۵. گروه مطالعات و پژوهش های قرآنی، فرهنگ کاربردی واژگان قرآنی، قم: دفتر تبلیغات اسلامی خراسان رضوی، ۱۳۸۸ش.
۴۶. متقی، علی بن حسام الدین، کنز العمال، بیروت: دارالکتب العلمیه، ۱۴۱۹ق.
۴۷. مجلسی، محمدباقر بن محمدتقی، بحار الأنوار الجامعة لدرر أخبار الأئمة الأطهار علیهم السلام محقق: علوی، عبدالزهراء، محمودی، محمدباقر، بیروت: دار إحياء التراث العربي، بی تا.
۴۸. مرکز اطلاعات و مدارک اسلامی قم، قم: دفتر تبلیغات حوزه علمیه قم، ۱۳۹۴ش.
۴۹. مقاتل بن سلیمان، تفسیر مقاتل بن سلیمان، محقق: شحاته، عبدالله محمود، بیروت: دار إحياء التراث العربي، ۱۴۲۳ق.
۵۰. مکارم شیرازی، ناصر، مثال های زیبای قرآن، قم: نسل جوان، ۱۳۸۲ش.
۵۱. موسوی نیا، مهدی، «بررسی کیفیت انس با قرآن در تحقق جامعه قرآنی تمدن ساز از نگاه مقام معظم رهبری»، مجله پژوهش های تمدن نوین اسلامی، سال اول، شماره ۱، تابستان ۱۴۰۰ش.
۵۲. مهدوی نیا، محمدتقی، «انس با قرآن در بیانات مقام معظم رهبری»، مجله پرسمان، شماره ۱۱۲، اردیبهشت ۱۳۹۱ش.
۵۳. هیشمی، علی بن ابوبکر، مجمع الزوائد و منبع الفوائد، بیروت: دارالکتب العلمیه، ۱۴۰۸ق.

References

1. Abu Ali Mohammad Bin Ash'ath, *Al-Ja'fariyyat (The Ja'fariyyat)*, Tehran: Maktabat Nino-e Hadithah, n.d.
2. Askari, Hassan Bin Abdullah, *Al-Furuq fi al-Lughah (The Philology)*, Beirut: Dar al-Afaq al-Jadidah, 1400 AH (1980 CE).
3. Biqai, Ibrahim Bin Umar, *Nazm al-Durar fi Tanasub al-Ayat wa al-Suwar (The Order of Pearls in Correlation of Verses and Chapters)*, Edited by Mahdi Abdul Razzaq Ghalib, Beirut: Dar al-Kutub al-Ilmiyyah, 1427 AH (2006 CE).
4. Farahidi, Khalil Bin Ahmad, *Kitab al-Ain*, Qom: Hijrat, 1409 AH.
5. Goroooh-e Motale'at va Pazhuhesh-haye Qur'ani (*Dictionary of Quranic Vocabulary*), Qom: Daftar-e Tablighat-e Eslami-ye Khorasan Razavi, 1388 SH (2009 CE).
6. Haithami, Ali Bin Abi Bakr, *Majma' al-Zawa'id wa Manba' al-Fawa'id (Gathering of the Additions and Source of Benefits)*, Beirut: Dar al-Kutub al-Ilmiyyah, 1408 AH (1987 CE).
7. Hawizi, Abd Ali Bin Jum'a, *Tafsir Nur al-Thaqalayn (The Exegesis of the Light of the Two Weighty Things)*, Edited by Rasouli, Hashem, Qom: Ismailiyan, 4th Edition, 1415 AH (1994 CE).
8. Hurr Ameli, Mohammad Bin Hassan, *Wasa'il al-Shi'a (The Means of Shia)*, Qom: Al al-Bayt, 1414 AH (1993 CE).
9. Ibn Ashur, Mohammad Taher, *Al-Tahrir wa al-Tanwir known as Tafsir Ibn Ashur (Interpretation by Ibn Ashur)*, Lebanon: Mo'assasah al-Tarikh al-Arabi, 1420 AH (1999 CE).
10. Ibn Fahd Hilli, Ahmad Bin Mohammad, *Uddat al-Da'i wa Najah al-Sa'i, Beirut (The Preacher's Preparations and the Success of the Striver)*, Dar al-Adwa, 1407 AH (1986 CE).
11. Ibn Faris, Ahmad Bin Faris, *Mu'jam Maqayis al-Lughah (Dictionary of Language Measures)*, Edited by Harun Abdul Salam Mohammad, Beirut: Maktabah al-I'lam al-Islami, 1404 AH (1984 CE).
12. Ibn Idris, Mohammad Bin Ahmad, *Al-Sarair al-Hawi li Tahreer al-Fatawa (The Comprehensive Secrets for Composing Fatwas)*, Edited by Hassan Bin Ahmad al-Mousavi, Qom: Daftar Intisharat Islami Affiliated with Jame'e Mudariseen Howzeh Elmieh, 1410 AH (1990 CE).
13. Khademi, Ali, "Rabetah Mizan Uns ba Quran wa Olgoye Masraf darmiyan Karkunan Sazmanhaye Dowlati ye Shahrestan Oromiyah (The Relationship of Ansa Scale with the Quran and Consumption Pattern among Employees of Urmia Governmental Organizations)," *Psychology and Religion Journal*, No. 10, Summer 1389 (2010 CE).

14. Kulayni, Mohammad Bin Ya'qub, *Al-Kafi*, Edited and Corrected by Ghaafari Ali Akbar and Akhondi, Mohammad, Tehran: Dar al-Kutub al-Islamiyyah, 1407 AH (1986 CE).
15. Mahdavi-Niya, Mohammad Taghi, "*Ons ba Quran dar Bayanat-e Maqam-e Moazzam-e Rahbari (Affinity with Quran in the Statements of the Supreme Leader)*," Porsman Journal, No. 112, Ordibehesht 1391 SH (2012 CE).
16. Majlisi, Mohammad Baqir Bin Mohammad Taqi, *Bihar al-Anwar al-Jame'a (Seas of Lights - Comprehensive Collection of the Pearls of Pure Imams' Traditions)*, Edited by Alavi, Abdul Zahra, Mahmoodi, Mohammad Baqir, Beirut: Dar Ihya al-Turath al-Arabi, n.d.
17. Makarem Shirazi, Naser, *Masa'el-haye Zibayi-e Quran (Beautiful Examples in the Quran)*, Qom: Nasl-e Javan, 1382 SH (2003 CE).
18. *Markaz-e E'tela'at va Madaarek-e Eslamiye Qom (Center for Islamic Information and Documents in Qom)*, Qom: Islamic Preaching Center of Qom Seminary, 1394 SH (2015 CE).
19. Mousavi-Nia, Mehdi, "*Barrasi-ye Keyfiyat-e Ons ba Quran dar Tahqiq-e Jame'e Quranie Tamaddon Saz az Negah-e Maqam-e Moazzam-e Rahbari (Investigating the Quality of Affinity with the Quran in Achieving the Quranic Society of Civilization Builder from the Perspective of the Supreme Leader)*," Journal of Research on Modern Islamic Civilization, Year 1, Issue 1, Summer 1400 SH (2021 CE).
20. Muqatil Bin Sulayman, *Tafsir Muqatil Bin Sulayman*, Edited by Shahata, Abdullah Mahmoud, Beirut: Dar Ihya al-Turath al-Arabi, 1423 AH (2002 CE).
21. Muttaqi, Ali Bin Husam al-Din, *Kanz al-A'mal (Treasures of Deeds)*, Beirut: Dar al-Kutub al-Ilmiyyah, 1419 AH (1998 CE).
22. *Office of the Supreme Leader's Information Website*; website address: www.khamenei.ir.
23. Qomi, Ali Bin Ibrahim, *Tafsir al-Qomi*, Mousavi Jazayeri, Tayyib, Qom: Dar al-Ketab, 1363 SH (1984 CE).
24. Qurtubi, Mohammad Bin Ahmad, *Al-Jami' li Ahkam al-Quran (The Comprehensive Compendium of Quranic Decrees)*, Tehran: Naser Khosrow, 1364 SH (1985 CE).
25. Rafiei, Mohammad Hossein, *Farhang Ons ba Quran (The Culture of Affinity with Quran)*, Qom, Zair, 1396 CE (2017 CE).
26. Raghib Esfahani, Mohammad Bin Hussein, *Mufradat Alfaz al-Quran (The Lexicon of Quranic Words)*, Edited and Researched by Dawoodi, Safwan Adnan, Beirut: Dar al-Qalam - Dar al-Shamiyah, 1412 AH (1992 CE).
27. Research Institute of Islamic Sciences and Culture and Knowledge of the Quran, *Dairat al-Ma'arif Quran Karim (Encyclopedia of the Holy Quran)*, Qom: Daftar Tablighat Hoze Elmieh Qom, 1382 SH (2003 CE).

28. Research Institute of Quranic Sciences, *Dayerah al-Ma'ref Quran Karim (Encyclopaedia of the Holy Quran)*, Qom: Office of The Preaching of the Seminary of Qom, 1382 SH (2003 CE).
29. Sa'adi, Abdul Rahman, *Taysir al-Karim al-Rahman fi Tafsir Kalam al-Mannan (Facilitating the Generous and Merciful God's Words in Explaining the Words of the Beneficent)*, Beirut: Maktabah al-Nahdah al-Arabiyyah, 2nd Edition, 1408 AH (1988 CE).
30. Sahib Bin Abbad, Ismail Bin Abbad, *Al-Muhit fi al-Lughah (A Comprehensive Work on Language)*, Edited and Corrected by Al Yaseen, Mohammad Hassan, Beirut: Alam al-Kutub, 1414 AH (1993 CE).
31. Sayyid Qutb, "*Ta'thir Quran (The Influence of the Quran)*," Reshad Amuzesh Quran Journal, No. 8, Spring 1384 SH (2005 CE).
32. Sobhani Tabrizi, Jafar, *Bahoth Quraneyyah fi al-Tawhid wa al-Shirk (Quranic Research on Monotheism and Polytheism)*, Qom: Mo'assasat Imam Sadiq (AS), 1419 AH (1998 CE).
33. Sokhanrani Ayatollah Khamenei, 03/01/1402 SH (24/03/2023 CE), *Dar Mahfel-e Ons Ba Quran. (Speech by Ayatollah Khamenei, 03/01/1402 SH (24/03/2023 CE), Session in Commemoration of the Qur'an.)*
34. Sokhanrani Ayatollah Khamenei, 05/11/1371 SH (25/01/1993 CE), *Dar Mahfel-e Ons Ba Quran. (Speech by Ayatollah Khamenei, 05/11/1371 SH (25/01/1993 CE), Session in Commemoration of the Qur'an.)*
35. Sokhanrani Ayatollah Khamenei, 06/02/1397 SH (25/04/2018 CE), *Dar Didar Sherkat-Konandegan dar Mosabeghat-e Bayn al-Milali-ye Quran. (Speech by Ayatollah Khamenei, 06/02/1397 SH (25/04/2018 CE), Meeting with Participants in the International Qur'an Competitions.)*
36. Sokhanrani Ayatollah Khamenei, 10/01/1369 SH (31/03/1990 CE), *Dar Mahfel-e Ons Ba Quran. (Speech by Ayatollah Khamenei, 10/01/1369 SH (31/03/1990 CE), Session in Commemoration of the Qur'an.)*
37. Sokhanrani Ayatollah Khamenei, 11/08/1396 SH (02/10/2017 CE), *Dar Jame Daneshjuyan va Danesh Amuzan. (Speech by Ayatollah Khamenei, 11/08/1396 SH (02/10/2017 CE), Among Students and Pupils.)*
38. Sokhanrani Ayatollah Khamenei, 13/12/1370 SH (22/02/1992 CE), *Dar Didar-e Goruh-e Vish-e va Goruh-e Ma'arafe Eslami Sedaye Jomhuri-e Eslami-e Iran. (Speech by Ayatollah Khamenei, 13/12/1370 SH (22/02/1992 CE), Meeting with Special Groups and the Islamic Knowledge Group of the Voice of the Islamic Republic of Iran.)*
39. Sokhanrani Ayatollah Khamenei, 14/12/1368 SH (23/02/1989 CE), *Dar Didar Ba Qariyan Chahel Keshvar-e Jahan va Jam'e Az Roshan Zamine-ran. (Speech by Ayatollah Khamenei, 14/12/1368 SH (23/02/1989 CE), Meeting with Qur'an Reciters from Forty Countries Worldwide and a Gathering of the Enlightened Consciences.)*

40. Sokhanrani Ayatollah Khamenei, 15/01/1401 SH (04/04/2022 CE), *Dar Didar Jam'e Quran-i Keshvar*. (Speech by Ayatollah Khamenei, 15/01/1401 SH (04/04/2022 CE), Meeting with the Qur'anic Community of the Country.)
41. Sokhanrani Ayatollah Khamenei, 16/02/1398 SH (06/05/2019 CE), *Dar Mahfel-e Ons Ba Quran*. (Speech by Ayatollah Khamenei, 16/02/1398 SH (06/05/2019 CE), Session in Commemoration of the Qur'an.)
42. Sokhanrani Ayatollah Khamenei, 17/12/1371 SH (08/03/1993 CE), *Dar Didar Farzandan-e Shahid-e Hafiz-e Quran*. (Speech by Ayatollah Khamenei, 17/12/1371 SH (08/03/1993 CE), Meeting with the Children of Martyr Hafiz of the Qur'an.)
43. Sokhanrani Ayatollah Khamenei, 21/03/1387 SH (09/06/2008 CE), *Dar Didar Ba Namayandegan-e Majles-e Hashtom*. (Speech by Ayatollah Khamenei, 21/03/1387 SH (09/06/2008 CE), Meeting with Representatives of the Eighth Parliament.)
44. Sokhanrani Ayatollah Khamenei, 26/01/1398 SH (15/04/2019 CE), *Dar Jame Qariyan Keshvarhay-e Eslami*. (Speech by Ayatollah Khamenei, 26/01/1398 SH (15/04/2019 CE), Among Qur'an Reciters from Islamic Countries.)
45. Sokhanrani Ayatollah Khamenei, 28/07/1388 SH (19/10/2009 CE), *Dar Didar Jam'e Az Banovan-e Quran Pazhu Keshvar*. (Speech by Ayatollah Khamenei, 28/07/1388 SH (19/10/2009 CE), Meeting with a Group of Female Scholars of the Qur'an in the Country.)
46. Sokhanrani Ayatollah Khamenei, 31/04/1391 SH (21/07/2012 CE), *Dar Mahfel-e Ons Ba Quran*. (Speech by Ayatollah Khamenei, 31/04/1391 SH (21/07/2012 CE), Session on Commemoration of the Qur'an.)
47. Sokhanrani Ayatollah Khamenei, 31/05/1388 SH (21/08/2009 CE), *Dar Mahfel-e Ons Ba Quran*. (Speech by Ayatollah Khamenei, 31/05/1388 SH (21/08/2009 CE), Session in Commemoration of the Qur'an.)
48. Tabari, Mohammad Bin Jarir, *Jami al-Bayan fi Tafsir al-Quran* (Collection of Clarifications in Quran Interpretation - Tafsir al-Tabari), Beirut: Dar al-Ma'rifah, 1412 AH (1991 CE).
49. Tabarsi, Abu Ali al-Fadl Bin al-Hassan, *Majma al-Bayan fi Tafsir al-Quran* (Collection of Exposition in Quran Interpretation), Edited and Commented by Seyyed Hashem Rasouli Mahallati, Tehran: Maktabat al-Ilmiyyah al-Islamiyyah, n.d.
50. Tabatabai, Sayyid Mohammad Hussein, *Al-Mizan fi Tafsir al-Quran* (The Balance in Quranic Interpretation), Beirut: Mo'assasah al-A'lami lil-Matbu'at, 1390 AH (1970 CE).
51. Tha'alibi, Abdul Rahman Bin Mohammad, *Tafsir al-Tha'alibi al-Masmu bi al-Jawahir al-Hassan fi Tafsir al-Quran* (Tafsir of Tha'alibi Known as the Beautiful Jewels in Quran Interpretation), Edited by Abdel Mawjud, Adel Ahmed, Beirut: Dar Ihya al-Turath al-Arabi, 1418 AH (1997 CE).
52. Zindaginamah *Qarian Mashhoor Jahān* (Biographies of Famous Reciters Worldwide), te, Qom: Nawar Motahhar Institute, 1374 SH (1995 CE).